

бують спеціалістів широкого профілю, які б мали підготовку за декількома професійними спрямуваннями. Попитом користуються фахівці за інтегрованою підготовкою з економіки і права, менеджменту і права, менеджменту і фінансів тощо.

Вузи повинні для себе чітко визначити сегмент ринку праці, на який вони готують фахівців і добре знати закономірності його розвитку та вимоги. Аналіз сучасного ринку праці показує, що у будь-якій галузі до фахівців пред'являються такі вимоги (розташовані в порядку значущості):

- ✓ висока професійна підготовка, наявність вищої освіти;
- ✓ вільне володіння комп'ютерною технікою на рівні користувача;
- ✓ знання іноземної мови, найчастіше англійської;
- ✓ досвід роботи;
- ✓ комунікативність, вміння працювати з людьми;
- ✓ наявність знань в суміжних сферах діяльності (для менеджера – це знання економіки, маркетингу, права);
- ✓ готовність до відряджень;
- ✓ мобільність (наявність автомобіля);
- ✓ презентабельна зовнішність.

Більшість характеристик спеціалістів, що відповідає цим вимогам, повинна формуватися під час навчання у ВЗО. Тому підготовка фахівця має поєднувати глибоку професійну підготовку з інформаційною, гуманітарною, економічною, правовою, психологічною та естетичною підготовкою.

1. Гнучкість в сфері праці та професійна підготовка // *Економіка України*. 1996. №8. С. 84. 2. Васильчук Ю. Постиндустриальна економіка и развитие человека // *МЭиМО*. 1997. №9. С. 29. 3. Гальчинський С.А. Становлення суспільства постформаційної цивілізації. К., 1993.

УДК 336+338.6.9

І.В. Бакушевич, В.П. Мартинюк

Тернопільський державний технічний університет ім. І. Пулюя

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА РЕГІОНІВ УКРАЇНИ: АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА МОЖЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

© Бакушевич І.В., Мартинюк В.П., 2001

З'ясовано поняття економічної безпеки регіонів України та визначено необхідні умови для підтримання її достатнього рівня. Досліджено взаємозв'язки між чинниками, що виводять ситуацію в регіонах за межі економічної безпеки. Запропоновано регіональну структурну оптимізацію як один із можливих шляхів виходу країни з кризи.

An economic safety definition of Ukrainian regions, which is necessary for maintenance of its sufficient level, in the article is presented. This study examined links between factors that lead a situation in regions out of economic safety level. The regional structural optimization as one of possible way out of crisis is offered.

Глибокий, політично неупереджений аналіз десятилітнього досвіду незалежності України свідчить, що проблема забезпечення економічної безпеки (ЕБ) набуває винятково

актуального характеру. Деструктивні процеси в різних сферах економіки, нестабільність національної грошової одиниці, соціальна незахищеність населення переконливо підкреслюють це.

Ця проблема багатоаспектна, тому усі сучасні антикризові заходи повинні формуватися, виходячи із глобальної цілі – забезпечення ЕБ держави. Дослідження цієї проблеми почали проводитися тільки в останні роки, у зв'язку з появою загроз для ЕБ України та її регіонів, тому поняття ЕБ держави, її регіонів та суб'єктів господарювання на сьогоднішній час знаходиться в стані формування. Під економічною безпекою регіону (ЕБР) пропонується розглядати сукупність умов і факторів, що характеризують поточний стан регіональної економіки, стабільність, стійкість та поступовість її розвитку, інтеграцію з економікою всієї держави. Тому кожна країна намагається вирівнювати територіальні відмінності умов життєдіяльності населення в регіонах, збалансовувати рівень доходів населення з врахуванням регіональних особливостей. Рівень ЕБР може вважатись достатнім та задовільним при забезпеченні низки умов господарювання в регіоні, зокрема:

- проводити власну економічну політику в рамках загальнодержавної (утворення критичної маси ринкових перетворень, реформування відносин власності, лібералізація господарських зв'язків);
- гнучко реагувати на адміністративні зміни в країні (структурна переорієнтація галузей промисловості та АПК на розвиток інноваційної моделі економічного зростання);
- здійснювати економічні заходи в регіонах з невідкладних соціальних питань, які пов'язані з локальними економічними кризами та прорахунками на загальнодержавному рівні (підвищення ефективності використання трудового потенціалу, зростання продуктивності праці та стимулюючої функції заробітної плати);
- активізувати регіональну політику (ефективне залучення у господарський обіг ресурсного потенціалу регіону, використання територіального поділу і кооперації праці з сусідніми областями, де існуюча економічна ситуація може впливати на інтереси території);

Рис.1. Загальна структура економічної безпеки України

- стабільно підтримувати відповідність діючих на території економічних нормативів, що є загальноприйнятими у світовій практиці (запровадження єдиних мінімальних соціальних стандартів та механізмів соціального захисту, складання місцевих бюджетів на основі гарантованих фінансових нормативів).

Регіональна економічна безпека є невід’ємною складовою частиною економічної безпеки держави та важливою запорукою її незалежності. На рис. 1 показана загальна структура економічної безпеки України та згруповані її основні елементи з врахуванням регіональних відмінностей. Беззаперечною загрозою економічній безпеці України є значна диференціація регіонів за рівнем розвитку, які відрізняються за темпами економічного та соціального розвитку, територіальним поділом праці, однобічним використанням місцевих ресурсів. Найбільш “гарячими” територіями України є Придніпровський, Донецький та Східний райони, а “найпрохолоднішими” Карпатський, Подільський, Поліський та Причорноморський райони. Висновок про це можна зробити на основі даних про виробництво валового внутрішнього продукту по регіонах України (рис.2).

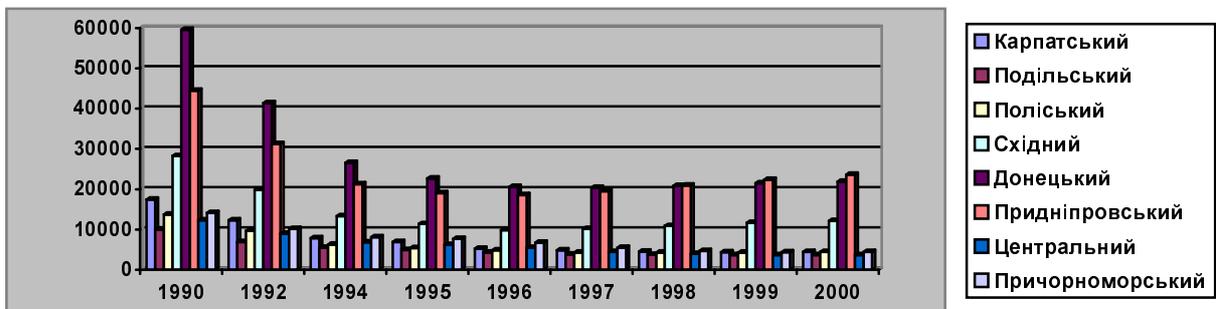

Рис.2. Виробництво валового внутрішнього продукту по регіонах України, млн. грн. (в цінах на 1996 р.)

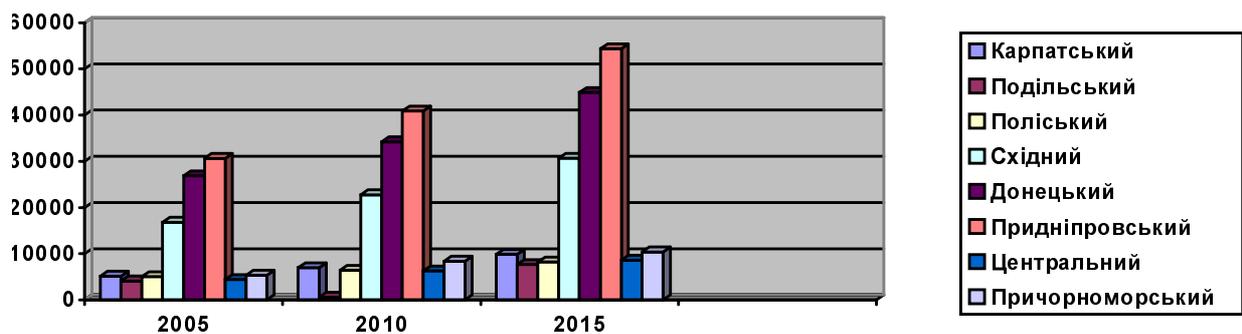

Рис.3 Прогноз виробництва валового внутрішнього продукту по регіонах України, млн., грн. (в цінах на 1996 р.)

Якщо у 1991 р. диференціація між максимальним і мінімальним значенням показника випуску промислової продукції на душу населення у регіоні становила 2,2 раза, то у 1999 р. – вже 12 разів. Частка п’яти найменш промислово розвинених регіонів в загальному обсязі виробництва скоротилася відповідно до 3,2%. Співвідношення між доходами на душу населення в регіонах становить 6,5 раза [1].

За прогнозами Ради з вивчення продуктивних сил України в майбутньому ця тенденція буде посилюватися (рис.3) [1].

Особливості перехідного етапу ринкових перетворень породжують велику кількість факторів, що виводять ситуацію в регіонах за межі економічної безпеки. Внаслідок всезростаючої ролі регіонів у функціонуванні господарського комплексу країни необхідно виявляти і проводити нейтралізацію загроз і на регіональному рівні.

Причинами виникнення і розвитку кризових ситуацій в регіонах, що породжують загрозу ЕБ території, виступають фактори дестабілізації, зокрема:

1. Спад виробництва і втрата внутрішнього ринку:

- незавантаженість виробничих потужностей, закриття окремих виробництв, і як, наслідок, ліквідація технологічного потенціалу;
- надмірна затратність економіки (продуктивність суспільної праці, ресурсо- та енергомісткість);
- високий ступінь зношеності виробничого апарата промислового виробництва;
- превалювання сировинних галузей та недостатня орієнтованість на виробництво продукції кінцевого споживання;
- різке падіння виробництва продукції, що має найшвидший обіг і найбільшу віддачу вкладених коштів;
- високий рівень неплатежів, існування значної кількості нежиттєздатних підприємств;
- практична відсутність переорієнтації підприємств військового комплексу на виробництво цивільної продукції відповідно до їх виробничого потенціалу;
- відсутність єдиного сталого економічного простору всередині країни;
- втрата великою мірою внутрішнього ринку України;
- відсутність надійної та дійової системи керованості промисловістю і реалізації промислової політики

Як наслідок дії цих негативних факторів відбулася зміна територіальних пропорцій на користь областей з превалюванням важкої промисловості, згортання виробничої структури і власної матеріальної бази.

2. Руйнування науково-технічного потенціалу і деіндустріалізація економіки:

- згортання науково-дослідних та експериментально-конструкторських робіт (НДЕКР);
- розпад наукових колективів, скорочення замовлень на високотехнологічну продукцію;
- перехід висококваліфікованих спеціалістів в інші галузі або еміграція їх за кордон, а це призводить до деградації науково-технічного потенціалу і зниження конкурентноспроможності регіону. Наслідки від такої загрози мають довготерміновий характер і призводять до деінтелектуалізації регіону.

3. Втрата продовольчої незалежності:

- загострення цінових диспропорцій між промисловістю та сільським господарством;
- вільний доступ на внутрішній ринок імпортованих продуктів;
- завуальованість реальної продовольчої безпеки регіону, а це призводить до постійної невпевненості в стабільному забезпеченні населення продуктами харчування, залежності від поставок з інших країн, руйнування агропромислового комплексу.

4. Зростання безробіття і послаблення трудової мотивації:

- значна диференціація населення за рівнем доходів;
- збільшення навантаження на працюючих;
- існування джерел високої локальної концентрації безробіття;

-
- зниження рівня життя населення;
 - розпад споживчого ринку;
 - збереження соціально-політичної нестабільності, що викликає зростання соціальних конфліктів та скептичне ставлення до ринкових трансформацій.

5. Криміналізація економіки:

- зростання економічної злочинності та рекету;
- зростання частки тіньового сектора економіки;
- збільшення масштабів нелегального експорту капіталу та позабанківського грошового обігу і, як наслідок, значні втрати бюджетних ресурсів, завищення рівня оподаткування, глибоке розмежування людей за рівнем доходів, породження недовіри до можливостей правового захисту.

6. Деградація природного середовища:

- виснаження природно-сировинної бази;
- деформованість енергетичного ринку;
- техногенне навантаження на навколишнє середовище і, як наслідок, зниження екологічної стійкості територіальних природних комплексів, зростання захворюваності серед населення.

7. Порушення фінансового забезпечення регіону:

- збільшення дотаційності регіонального бюджету;
- неврегульованість міжбюджетних відносин;
- завуженість фінансової і політичної можливості держави при виборі ефективної економічної стратегії держави і її практичної реалізації, що призводить до загальної нестабільності як регіонального, так і державного бюджету.

8. Втрата зовнішнього ринку:

- дискримінаційні бар'єри для українських експортерів на світових ринках;
- неефективна структура експорту та імпорту;
- втрата ринків збуту в СНД і країнах Східної Європи ;
- згортання експортоорієнтованого виробництва;
- збільшення експорту сировини порівняно з експортом наукомісткої і високотехнологічної продукції;
- від'ємне сальдо зовнішньоторговельного балансу, нераціональне використання іноземних валютних кредитів, що робить непривабливими для іноземних інвесторів операції на вітчизняному ринку, скорочує валютні надходження до регіону.

На рис. 4 згруповані чинники, що унеможливають або ускладнюють реалізацію програм соціально-економічного розвитку регіону, чим створюють небезпеку для життєдіяльності місцевого населення.

Реалізація вказаних загроз та дестабілізуючих факторів обов'язково призведе до деградації економіки і суспільства, значно ускладнить вихід країни із кризи, і загострить проблеми соціального захисту населення.

Ці та інші дослідження відомих науковців у сфері регіональної економіки [3–5] підтверджують необхідність конструктивних наукових напрацювань щодо переліку критеріїв та показників визначення економічної безпеки. Мова йде про створення оптимального співвідношення між соціально-економічним розвитком регіонів з подальшим поглибленням децентралізації управління при збереженні цілісного характеру держави.

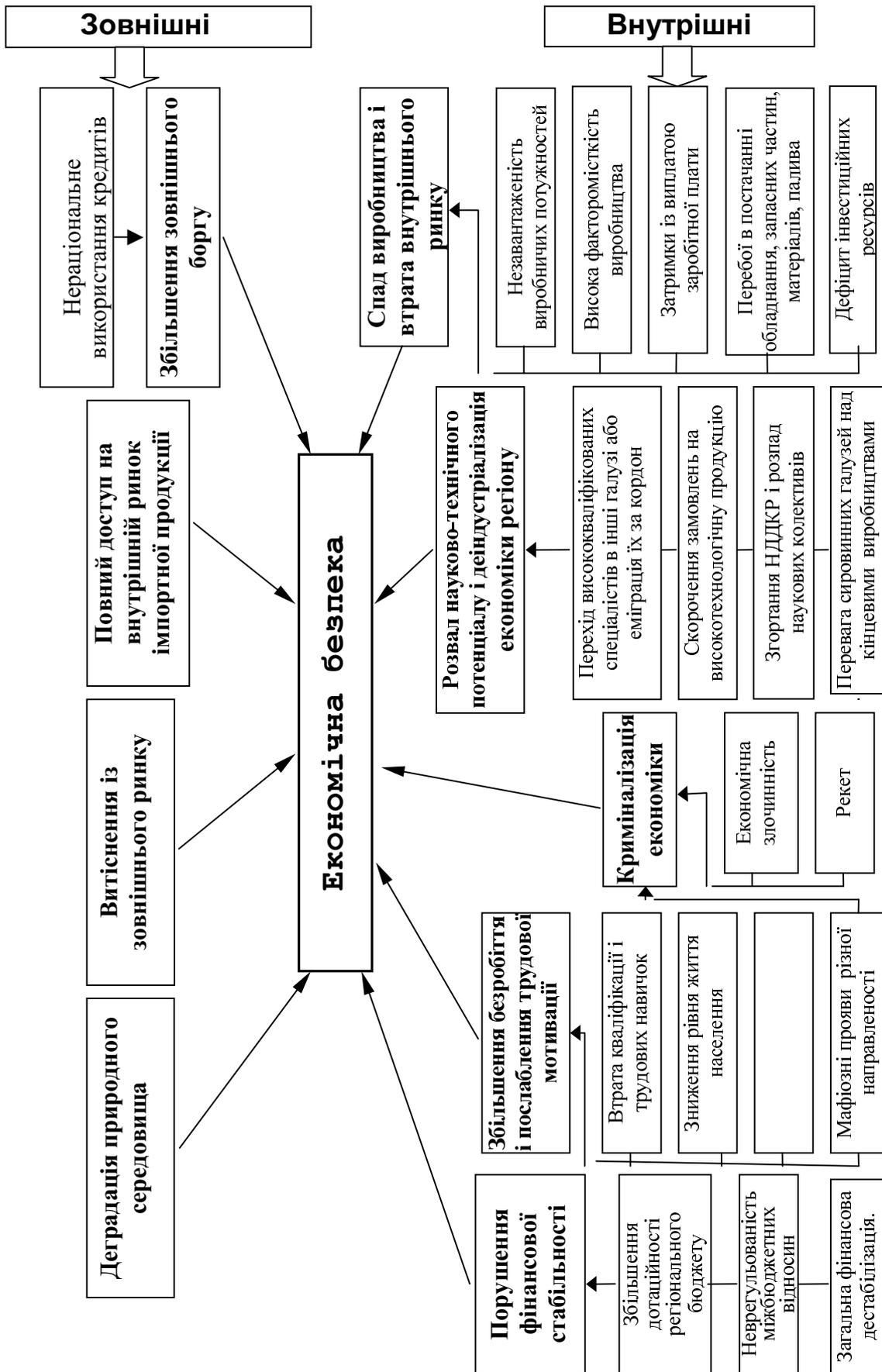

Рис.2. Загрози економічній безпеці регіону

Моніторинг сукупності показників, необхідних для аналізу економічної безпеки регіону, дає можливість визначити стратегію і тактику оптимального виходу з кризових ситуацій. Пріоритетні програмно-цільові заходи для нейтралізації загроз економічної безпеки регіону повинні складатися з двох інтегрованих напрямків діяльності:

по-перше, це регіональна структурна оптимізація, тобто діяльність спрямована на формування та об'єднання найефективніших господарських структур таких, як промислово-фінансові групи, технопарки тощо. Об'єднання промислового, банківського та наукового потенціалу регіону повинно сприяти досягненню його економічної незалежності і принести стабілізуючі фінансові, технологічні, інвестиційні та екологічні ефекти в економіку території [6];

по-друге, це розподіл та ефективна територіальна організація продуктивних сил, в основу якої повинен бути покладений принцип розвитку і розміщення їх відповідно до наявних природних ресурсів і соціально-технічного потенціалу регіону.

1. Україна: прогноз розвитку продуктивних сил / РВПС України. Т.2. К., 1998.
2. Україна: поступ у XXI століття – стратегія економічного та соціального розвитку на 2000–2004 роки. Послання президента України до Верховної Ради України – 2000 рік / Урядовий кур'єр. 2000. №11.
3. Жаліло Я.А. Економічна безпека країни як інтегральна характеристика стану економічної системи // Вісн. УБЕНТЗ. 1998. №6. С.10–14.
4. Татаркин А.И., Куклин А.А. Региональные проблемы экономической и энергетической безопасности России // Энергетика: Экономика, технологии, экология. 2000. №1. С.51–53.
5. Концепція економічної безпеки України / Інститут економічного прогнозування. К., 1999. 56 с.
6. Бакушев І., Мартинюк В. Стабілізуючі ефекти промислово-фінансових груп в енергетичному менеджменті вільних економічних зон // Энергетика: Экономика, технологии, экология. 2000. №1. С.13–15.

УДК 658.8

Віктор Я.

Академія Економічна, м. Краків

НАЦІОНАЛЬНА СТРАТЕГІЯ ІНТЕГРАЦІЇ ПОЛЬЩІ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ – МАРКЕТИНГОВІ АСПЕКТИ

© Я. Віктор, 2001

Обґрунтовано необхідність інтеграції Польщі з Європейським Союзом. Запропоновано напрямки трансформації маркетингового оточення польських підприємств.

The reasons of necessity of Poland integration with the European Union is given. The directions of transformation of an marketing environment of the Polish enterprises are offered.

Вступ. Інтеграція Польщі з Європейським Союзом становить одну з найважливіших проблем і одночасно напрямком трансформації польського господарства. Очікуване членство Польщі у європейських структурах і частка в Єдиному Європейському Ринку створюють потребу розпочати поглиблене вивчення і дослідження проблематики інтеграції на різних